

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eima nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 15(48)

1991

lėp. Itepa

PRITARIAME VYRIAUSYBĖS IR PARLAMENTO POLITIKAI

Liepos 27 d. Kaune įvyko Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos skyrių pirmmininkų konferencija. Joje dalyvavo Lietuvos Respublikos vicepremjerė Zigmas Valiūla, Krašto apsaugos departamento gen. direktorius Audrius Butkevičius, deputatai Aleksandras Ambrazevičius ir Birutė Nedzinskienė.

Z. Valiūla kalbėjo apie Vyriausybės darbą ir kliūtis Lietuvos nepriklausomybės kelyje. A. Butkevičius paaiškino, kokiomis priemonėmis jas stengiasi išvekti Krašto apsaugos tarnyba. Jis pabrėžė, kad ginkluotos kovos kelas yra kraštutinė priemonė ir tegali būti panaudojama tik tada, kai taikus kovos būdai bus visiškai neveiksmingi.

Savo poziciją Lietuvos Parlamento ir Vyriausybės atžvilgiu konferencijos dalyviai išreiškė kreipdamiesi į Lietuvos visuomenę.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos KREIPIMASIS

Mes, Lietuvos partizanai, politiniai kalinai ir tremtiniai, susirinkę į skyrių pirmmininkų konferencią Kaune, pareiškame, kad visiškai pritariame Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko Vytauto Landsbergio ir Premjero Gedimino Vagnoriūs politikai ir jų vykdomai ekonominės reformai. Mes kreipiamės į visas patriotines, nekomunistines ir nesocialistines Lietuvos partijas, organizacijas ir judėjimus, kviesdami vienytis valstybės Nepriklausomybei įtvirtinti, demokratinėms Vyriausybės reformoms remti ir valdžios struktūroms stiprinti. Mes griežtai smerkiamo neokonstitinuiti, priešlik Lietuvos Nepriklausomybei viadus jėgu, tokiai, kaip Demokratinė darbo partija arba vadinančios Ateities forumas, išpuolius prieš Parlamento patriotinę daugumą ir Vyriausybę, į pastangas žlugdyti Parlamento darbą, dezinformuoti, skaldyti ir kirkioti taučia. Sie veiksmai nesuderinami su valstybės interesais ir tarnauja šorės priesams. Laikome juos tiesioginiu valstybės šildavimu. Šiuo lemtingiu valstybingumu įtvirtinimo metu.

Kreipiamės į visas geros valios žmones, kviečiame būti sąmoningiemis ir nepasiduoti netinkru pranašu kurstymams. Mums visiens turi būti aišku, kad šiandien dėl pablogėjusio gyvenimo salgyro, dėl prekių trukumo ir kainų didėjimo kulta ne mūsų

šrinka valdžia, o okupantai ir jems talkininkavę vietinių komunista, ilgus dešimtmecius plėtę kraštą ir visiškai sužlugdė mūsų užkūrimą ir ekonomiką. Šiuos pereinamojo laikotarpio sunkumus pergyvename ne tik mes, bet ir visos, iš komunizmo jungio išvadavusių valstybių. O totalitarizmo festinas – Sovietų Sajungos ūnėdien jau stovi prie visiškos suirutės ir bado slenksčio. Tai dėsningo ekonominio proceso rezultatas. Tik visiškai atskirkite mums primestos socialistinės sistemos, išvilkite demokratines reformas ir grįžkite prie normalios laisvos rinkos ekonominikos, mes tvirtai atsistosime ant kojų, atkurime su grautą užkūrį ir pagerintinės savo gyvenimą. Mūsų gyvenimo lygis ir gerbūvis priklausys ne nuo kažkendo malonės, o tik nuo mūsų pačių darbo ir paštangų.

Rasinaime visus brolius partizanus, politinius kalinius ir tremtinius neužmiršti šventų tautos idealu, dėl kurių kovojoje ir kentėjome. Jie įpareigoja mūs ir šiandien būti ištikimybės Tėvynėi ir Vyriausybėi pavyzdui. Sudrauskime smičiančius mūsų valdžią ir padrasinkime abejončius. Neužmirškime, kad Tėvynės ateitis ir jos gerovė visų mūsų rankose.

1991 07 27

KAUNAS

1991 m. liepos 29-oji. Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos valstybių dvišalė politinė, ekonominė ir kultūrinė sutartis pasirašyta

Nuotraukoje:

RTFSR prezidentas Borisas Jelcinas ir Lietuvos Respublikos AT pirmininkas Vytautas Landsbergis

Tautiečių

Rūščiais pokario metais, įvairi aplinkybių vertėliai, nemažai mūsų tautiečių sukūrė mišrios šeimės.

Džiaugiamės, kai tokios šeimės, gyvendamos pagal krikščioniškus reikalavimus, ramiai sažine, doral, religingai auklėja savo vaikus gimtaja lietuvių kalba ir moko mylēti Dievą ir Tėvynę.

Iš labai skaudu, kad mišriose šeimose (vienam esant netinkinčiam) vaikai neleidžiami mokyti tikėjimo tiesų ir neskiepijama jiems meilė gimtajam kraštui, savo tėvynei Lietuvai.

Tad broliai lietuviai!

Pajauskime pareigą Dievui ir Tėvynell

Sutarkykime savo gyvenimą pagal bažnyčios

reikalavimus.

Auklėkime savo vaikus krikščioniška dvasia, kad jie išaugtų dorais Lietuvos patriotais, vertais mūsų praeities kančių.

Telaimina Jus Visagalis Dievas.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga

Tautiečių

Šiuo sunkiu mūsų Tėvynės išbandymų laikotarpiu kviečiame politkalinius, tremtinius ir visus dorus Lietuvos patriotus raginti savo vaikus, anūkus stoti į garbingą Krašto apsaugos tarnybą.

Tuo padésime stiprinti Nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga

Jurgis OKSAS

Ukrainos atgimimas

Birželio pabaigoje Ukrainoje virte virė politinis gyvenimas. Birželio 22-23 d. Kijeve vyko Pirmasis pasaulinis Ukrainos politinių kalinių kongresas "Represinių režimų Ukrainoje: praeitis ir dabartis". Kongresą organizavo Ukrainos represuotojų draugija. Jame dalyvavo Pasaulio ukrainiečių politikalinių lyga, Ukrainos politikalinių sajunga, atstovai iš Lietuvos, Latvijos, Lenkijos, Rusijos, Izraelio, Arménijos. Tarp garbingų kongreso svečių buvo ukrainiečių diasporos lyderiai Michailas Muručiakas bei Jaroslava Stecko, Stepano Banderas sesuo, ir daugelis kitų. Kongrese labai šiltai, su ovacijomis buvo sutikta Lietuvos kalinių delegacija.

Iš kongreso, tribūnos skambėjo pranešimai apie ukrainiečių tautos Golgotos kelią komunistinio režimo metais. Pranešėjai vieningai pasla-

kė prieš sajunginę sutartį ir komunistų pastangą išlaikyti valdžią savo rankose. Jie reikalavo paleisti komunistų daugumos kontroluojamą Aukščiausiąją Tarybą, surengti naujus demokratinius rinkimus ir paskelbti visišką Ukrainos valstybės Nepriklausomybę. Iš daugelio kongreso priimtu rezoliucijų norėčiai išskirti du tarptautinius dokumentus. Tai kreipimasis į visus pasaulyje žmones, nukentėjusius nuo repressinių režimų, vienyti kovai prieš paskutinę totalitarizmo-tvortvę - sovietų imperiją, kurios valdančios jėgos - KPSS viršunė, KGB ir generalitetas dar ir šiandien vykdė kruvinus nusikaltimus Lietuvoje bei Karabache. Taip pat kreipimasis į Jungtinį Tautų žmogaus teisių komisiją, kviečiant aktyviai ginti pažeidžiamas žmogaus teises Sovietų Sajungoje ir Lietuvoje.

Tomis pat dienomis Kijeve vyko ir

steigiamasis Ukrainos darbininkų sajungos suvažiavimas, kuriame dalyvavo neseniai iš KGB kalėjimo išejęs Ukrainos Parlamento deputatas Steponas Chmara.

Birželio 24 d. Lvove vyko Pasaulinis Ukrainos sukilėlių armijos (UPA arba banderininkų) veteranų brolijos kongresas, kuriame dalyvavo teritorinių atkuriamas sukilėlių armijos junginių vadai ir, ižymūs banderininkų atstovai iš užsienio. Kongrese vyravo viena tema - kova už visišką vieningos Ukrainos valstybės Nepriklausomybę.

Tuo pat po UPA kongreso - birželio 25 - 26 d. Lvove vyko tarptautinė mokslinė konferencija "Ukrainos nacionalinio išsivadavimo kova 1920 - 1950 metais". Konferencijos darbu vadovavo bene rykiausias Ukrainos istorikas, buvęs politinis kalnys Jaroslavas Dalkevičius.

Šiandien Ukrainos politiniame horizonte įžymūs vaidmenį vaidina Ruchas, kuriamas kaip ir Lietuvos Sąjūdžio pradžioje aktyviai reiškiasi buvę ar tebesantys komunista.

Vakarų Ukrainoje atskirkir Sičės šaulių sajunga - Lietuvos šauliams gimininkų karinė organizacija, pasižymėjusi 1919 - 1920 metų kovose už Ukrainos Nepriklausomybę. Tradicinės mėlynos šaulių uniformos kaip ryškiai spalvinis akcentas išskiria masinė šventinė demonstracijose. Sičės šaulių kapai - supilti kurhanai su beržiniais kryžiais viršuje šalia trezubais pažymėtų UPA kovotojų kapų kaip ir mūsų partizanų kapai kiekvienam Vakarų Ukrainos bažnytkaimyje.

Visas didesnė įtaką masėse įgyja Ukrainos respublikonų partija, tarianti Šeną garbingas Ukrainos nacionalistų organizacijos tradicijas. Jevgenio Konovaleco įkurta Ukrainos nacionalistų organizacija (OUN) veikė nuo dviečimtų metų pabaigos iki pokario. Jos gretose išaugo tokie laisvės kovos lyderiai, kaip Stepanas Bandera, Jaroslavas Stecko, Roma-

nas Šuchevičius.

Visos patriotinės Ukrainos organizacijos pagal seną prieškarinę OUN programą dirba didelį propagandinių ir organizacinių darbų platiose masėse - tarp darbininkų, kaime, Rytų Ukrainoje. Darbas duoda savo vaisius - nacionalinio išsivadavimo judėjimams apima vis platesnes Ukrainos sritis.

Šiandien tautinių mėlynai geltona vėliava plevesuoja ne tik Lvove ar Ivano Franskove, bet ir visuose Volynės bei Podolės miestuose, sostinėje Kijevė ir Zaporžė kazokų stanicose. Amžių priespaudoje užmigęs Ukrainos milžinas bunda, trauko nelaisvės pančius ir visu ūgiu stoja į laisvę ir Nepriklausomybę. Matydamas neišvengiamą sovietų imperijos žlugimą, netgi komunistų daugumas kontroliuoja Ukrainos Parlamentas praejusių metų liepos 6 dieną paskelbė Nepriklausomybės deklaraciją. Šiai metais ši diena tapo valstybine Nepriklausomybės švente. Parlamente netgi komunistai nesirengė pasirašyti sajunginės sutarties.

(Nukelta į 2 psl.)

Pasvarstykime

Aukščiausiosios Tarybos deputatų grupė parengė įstatymo projektą ir nori pasitarti su politiniu kaliniu ir tremtiniais, ar galėtų jis būti priimtas.

Patelkiame šį projektą. Pastabas prašome siusti Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatui P. Vanauskui.

PROJEKTAS

Lietuvos Respublikos ĮSTATYMAS

Dėl atsakomybės už nusikaltimus

Lietuvos gyventojams

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, pripažindama 1945 m. rugpjūčio 8 d. Tarptautinio karinio tribunolo įstatus, 1948 m. gruodžio 9 d. Konvenciją dėl genocido nusikaltimo preventijos ir nubaudimo už jį, 1968 m. lapkričio 26 d. Konvenciją dėl senatių terminų netaikymo kariniams nusikaltimams ir nusikaltimams žmonijai, atsižvelgdama į tai, kad minėtosios tarptautinės sutartys įpareigoja priimti nacionalinius įstatymus, numatančius atsakomybę už genocidą, nusikaltimus žmoniųkumui, taikai ir karinius nusikaltimus, konstatuodama, kad genocido, nusikaltimu žmoniųkumui politika Lietuvos gyventojų atžvilgiu buvo vykdoma fašizmo ir stalinizmo laikais, vadovaudamasi tarptautinės bendrijos visuotinai pripažinta nuostata, kad žmonių naikinimas bet kuriuo tikslu suvokiamas kaip nusikaltimas,

N U T A R I A :

1. Nustatyti, kad veiksmai, kuriais siekiama visiškai ar iš dailes fiziškai sunaikinti gyventojus, priklausantius kokiai nors tautinei, etninei, rasinei, religinei ar kitai socialinei, politinei grupėi, pasireiškė šiuų grupių narių žudymu, žauriu kankinimu, sunkiu kūno sužalojimu, protinio vystymosi sutrikdymu, tyčiniu sudarymu tokį gyvenimo sąlygą, kurios suponuoja jų visišką ar dalinį sunaikinimą, vaikų perdavimui iš šių grupių į kitas ar sutrūk-

5. Nustatyti, kad šio įstatymo 3 straipsnyje numatytais veiksmus, patraukimo baužiamojon atsakomybėn senatis netaikoma. Teisiant tokius asmenis už padarytus nusikaltimus, vadovaujantis Lietuvos Respublikos baužiamomojo kodekso 49 straipsnio nuostatomis, mirties bausmė negali būti skiriama.

6. Nustatyti, kad šio įstatymo 3 straipsnyje numatytais nusikaltimų bylose tardymą daro Lietuvos Respublikos prokuratūros tardytojai, o tokias bylas nagrinėja Lietuvos Respublikos aukščiausiasis teismas.

ir takto.

Pagal Ukrainos Parlamento priimtą įstatymą, ukrainiečiai jaunuoliai neturi teisės tarnauti sovietų kariuomenėje už Ukrainos ribų. Ši įstatymą griežtai kontroliuoja savivaldybės. Šiandien daugeliis sovietų karių Ukrainoje jau kalba ukrainiečiai. Po metų, pasibaigus seno šaukimo kareivų tarnybos laikui, Ukrainoje tarnaus beveik vieni ukrainiečiai. Respublikos vadovybė neslepią, kad bus kuriama profesionali Ukrainos armija su savo aviacija, laivynu ir raketiniais daliniuose. Šios armijos karininkams bus mokami žymiai didesni atlyginimai negu sovietų daliniuose. Be to, dimisijos karininkams numatyta mokėti dideles pensijas. Todėl sovietų kariuomenės vadovybė Ukraine, kurioje yra nemažai aukštų karininkų ukrainiečių, palankiai žūri į Ukrainos nacionalinės armijos kūrimo idėją.

Sukūrus Ukrainos kariuomenę, ji

Šiandien Lietuvoje slautėja OMON'as. 1940-1941 m. Kalvarijoje slautėjo bolševikinių okupantų padalijos Juozas Žemaitis. Buves batusius, išėjus iš kalėjimo, tampa Kalvarijos saugumo viršininku. Iš pirmos dienos pradėjo daryti savo tvarką netgi bažnyčioje - plėtė varkams iš rankų žvakutes, stumdėsi su kunigu. Progimnazijos mokiniai buvo suėmėti vien už tai, kad šie sugiedeojo Lietuvos himnā.

Kalvarijoje Juozas Žemaitis gaudė ir suiminėjo geriausius žmones, net senelius ir vaikus. 1941 m. birželio 14-17 d. iš Kalvarijos valčiaus buvo ištremti 87 žmonės. Ypač daug buvo mokytojų.

Stasys GUZEVIČIUS, Brazavo pradinės mokyklos vedėjas, jaunujučių mokininkų vadovas. Jo šeima (žmona

Kalvarijos mokytojai Sibire

ir du mažamečiai vaikai) išvežta į Altajų. Paskui į Trašimovą, Tit Arus. 1948 m. mirė.

Vladas PESTININKAS, Brazavo mokyklos mokytojas, atsargos leitenantas, Kalvarijos Šaulių kuopos vadovas. Išvežtas su žmona ir dvieju mažamečiai vaikais į Altajų. Atskirtas nuo šeimos, išvežtas į Krasnojarsko lagerį. Ten mirė 1943 m.

Juozas TEKORIUS. Nemunaičių pradinės mokyklos vedėjas. Abu puišių visuomenininkai, žmona Šaulių moterų kuopos vadė. Birželio 14-ąją visa šeima (mažamečiai sūnus ir dukra) ištremta į Altajaus kr. - Barnaulą, vėliau į Jakutiją - Stolbus ir Tit Arus. Po 16 metų grįžo į Kauną. Juozas Tekorius mirė 1981 m.

Jonas JUODEŠKA, Akmenynų pradinės mokyklos vedėjas. Išvežtas su šeima (sūnus buvo tik 6 mėn., tremtyje mirė) į Barnaulą, vėliau į Jakutiją. Tremtyje išbuvo 15 metų, grįžo į Lietuvą be sveikatos.

Juozas SULŽICKAS, Kalvarijos pradinės mokyklos vedėjas su žmona

Jurgis Košys, Kalvarijos progimnazijos direktorius

Juozas Sulžinskas, Kalvarijos pradinės mokyklos vedėjas

Kalvarijos pradinės mokyklos mokytojai:
Ona Luobilytė-
Stasiulevičienė,
Jonas Matulaitis ir
Marija Gelgotienė su sūneliu
Vytautu.

ir dvieju mažamečiai vaikais išvežti į Altajaus kr., Bijsko m. Jų likimas nežinomas.

Marija GELGOTIENĖ, Kalvarijos pradinės mokyklos mokytoja. Su šeima ištremta į Tomsko srity. Elenutė būdama silpnos sveikatos, mirė tremtyje 1944 m.

Jonas MATULAITIS, Kalvarijos pradinės mokyklos mokytojas, chorovo vadovas. Dukrelė Elenutė buvo tik keturių mėnesių, ji liko Kalvarijoje. Tėvai ištremiami į Tomsko srity. Elenutė iki šiol laukia tėvo. Deja, jis žuvo 1943 m. kasykloje.

(Nukelta į 3 pusl.)

Ukrainos atgimimas

(Atkelta iš 1 pusl.)

Kalbama apie galimą ekonominę sutartį su reformuota Sovietų Sąjunga, kuriai bus pritarta tik po to, kai Ukraina priims naują nepriklausomos valstybės Konstituciją ir išsirinks savo prezidentą. Ukrainos pozicijos radikalėjimui sajunginės sutarties atžvilgiu neabejotinai įtaką turėjo griežta Lietuvos politika ir Rusijos demokratijos pergalė. Tiesa, Jelcino vedamą Rusiją ukrainiečiai žūri su general suprantamu nepasitikėjimu, nors sveikina demokratinius Rusijos vyriausybės žinginius. Užtard Lietuvą ukrainiečiams yra ne vien nepalažamos, ryžtingos laisvės kovos simbolis. Lietuvą jie traktuoja kaip patikimą, išimtmečių bendros istorijos ir stalinių lagerių patikrintą sajungininkę, visais laikais kovojušią prieš tuo pačiuose priešus. Be to, iš Lietuvos praktikos ukrainiečiai mokosi kovos prieš totalitarizmo tvirtovę metodų

taps stabilizuojančiu faktoriumi ne vien savo regione, bet ir visoje centrinėje Europoje. Ši perspektyva ypač svarbi mums, nuolat kenčiantiems nuo sovietų karinės grėsmės ir neturintiems galingą, patikimą sajungininkų. Ukrainiečių tauta jaučia gilia, istorinė tradicija parentų simpatiją Lietuvai. Ši simpatija ypač susitiprėjo pastaraisiais metais, kai Lietuva tapo laisvės kovos lyderiu. Šiandien visoje Ukraine skamba šūksis: "Be laisvos Lietuvos nebūs ir laisvos Ukrainos". Savo solidarumą su Lietuva ukrainiečiai įrodė ir tragedijos sausio dienomis, kai Ukrainos savanoriai kartu su Lietuviai gynė Parlamento rūmus Vilniuje. Artimiausiais metais nepriklausoma Ukrainos valstybės galinga armija taps patikimu Lietuvos Nepriklausomybės garantu, atsvara prieš visus mūsų priekus.

1991 07 25

Dėl duonos kašnelio...

Buvau ištremtas iš Lazdijų raj., Spartų kaimo 1945 m. Gavau reabilitaciją, turia gavęs butą Lazdijuose. Kol kas dar gyvenu Permés srityje, Usolsko raj., Romanovo km.

Nepasakiosiu apie savo gyvenimą. Ką teko matyti ir patirti tremtyje, nesurašytum ir i didžiausią knygą. Daug jau rašyta apie negyvenamus barakus miškuose, kur mus sugruojo, kai atskyre tėvelį, mama, sesutes, kai žmonės be palovos émė sigrūti ir kristi - kalp lapai. Tik vieno atskirkimo negaliu pamiršti. Ėjo trys senutės lietuviškės - Bučienė, Bunikytė (trečios pavardės neatimsiu) ir kaimo, ieškodamas ko nors gauti pavalyti. Buvo labai šalta, o eiti reikėjo per užšalusią Kamos upę. Tuo metu prasidejo didelė pūga, ir tos trys moterys nebeparejo...

Radome jas visas tris sušalusias. Parsivežėm, palaidojom, o paskui rajono prokuratūra liepė vėl jas iškasti ir vežti į morgą. Aš jas turėjau vežti... iki šios dienos man jos stovi akyse. O kiek nekalta žuvusių lietuvių guli Uralo miškuose! Čia palaidotas ir mano tėvelis, ir mama, ir sesutė. Ačiū Dievui, kad bent aš, praradęs jaunystę ir sveikatą, galu gržti į Lietuvą.

Vladas MILIKEVIČIUS

PERMÉS SRT.,
USOLSKAS

Kalvarijos mokytojai Sibire

(Atkelia iš 2 psL)

Ona STASIULEVIČIENĖ, Kalvarijos pradinės mokyklos mokytoja. Sudviem maledicis vaikais ir senutėvū (knygnešys Lucobikis Jonas) išveidė į Barnaulą. Jos vyras Juozas Stasiulevičius, Kalvarijos savivaldybės rėmėjas, jau buvo suimtas. 1947 m. žiemą Stasiulevičienė su vaikais iš tremties pabėgo, apsistojė

Stasys Grincevičius, Brazavo pradinės mokyklos vedėjas

Kaune. 1950 m. buvo suimta, nuo teista tręjams metams, paskui vėl tremtis Barnaule. 1957 m. su dukra grįžo į Lietuvą.

Jurgis KOSYS, Kalvarijos progimnazijos direktorius. 1940 m. rugpjūčio 15 d. suimtas.

Antanas KRUŽIKAS
KALVARIJA

Vladas Pēstininkas, Brazavo pradinės mokyklos mokytojas

Juozas Tekorius, Nemunaičių pradinės mokyklos vedėjas

Jonas Juodeska, Akmenynų pradinės mokyklos vedėjas

Čia gyveno...

Kazlų Rūdos miškuose, už Pažerų, pirmųjų Girininkų kaime, šiandien dar tebéra dvi sodybos - Žemaičių ir Smailio. Degučių sodybėlės vietoje likes tik kuklus nerūdijančio plieno kryžius su užrašu "Čia gyveno Degučių seima. 1944 m. spalio 18 d. nužudyti tėvai ir dukte Onute".

Pražūtingai susiklostė įvykiai Degučių Seimai. Andrius Degutis su Seima 1940 m. čia atsikėlė iš Ažuolų Būdos. Pasistatė namą tiesiog miško pakrantėje ir ramiai sau gyveno. Dirbo Salinių girininkijoje ir pas vietinius ūkininkus.

1944 metais, rudenį, Kazlų Rūdoje, Veiveriuose, Mauručiuose ir aplinkiniuose kaimuose knibždėjo kareiviams. Jie elgėsi su gyventojais nežmoniškai - ką apiplėstė, ką primušė, sudegino, kam grasinio sužaudysis... Ypač sunku buvo jauniems vyrams, néjusiems į karinę tarnybą.

Spalio 18-osios pavakare į Degučių sodybą užėjo kaimo seniūnas Sūnėlaits, ragindamas pristatyti į Veiverius kellio išcentrerių buvinių. Degutį rado bėpjaustantį naminių tabaką, žmona tvarkėsi prie plytos, o mergaitė ant lovov žaidė su lėle. Parūkė abu, pasidejavę, ir tiek. Staiga į kambarį išvertė rusų kareivius, neti-

nas automatu. Kalbos buvo mažai. Sūnėlaits tuo atsišveikines ir išejo. Gržės namo išsieties ant lovov pailsėti, bet vis galvoje buvo tas kareivis Degučių namuose. Staiga - trys trumpos šūvių salvės. Neaugli?

Kita ryta eilulys Karklius, eidas pro Degučių namus, pastebėjo atlapas duris ir išdaudžius langus. Šokė prie durų, pamatė kruvinus plastikos atspaudą ant durų staktos. Jėjo vidun. O Dieve! Už stało suknubės Degutis, kaktoge didelė šūvio skylié, tačiau tabako krūvelė. Ant grindų kraujuo klane visiškai nuoga negyva Degutinė, o lovovo - pasvirusi ant pagalvės, kraujais paplūdusi duktė Onute. Žmogus bėgė nubėgo į Padrelių kaimą, kur tarnavo vyresnioji Degučių duktė Genutė, paskui į Veiverius pranešti naujai įsikūrusių valdžiai. Visus palaidojo Skriaudžių kapinėse. Brolis, nusigriovės troba, parsivežė sau, ir liko plynna vieta, lyg nieko nebūta. Genute kažkoks tardytojas prigrasino, kad niekam nieko nesakytu. Ir ji tylo... pusę amžiaus. Kol sajūdiečiai 1989 m. viską tiksliai išaiškinė. O jau buvo išgirsta ir tokų kalbu, kad tai lietuvių nacionalistų darbas. Laimė, kad dar tebéra gyvas liudininkas.

Juozas RAULYNAITIS

Birželio 17 d. mes, buvę Vorkutos politiniai kalinių - Antanas Šimėnas, Janina Šimėnienė, Romas Paplauskas, Kazys Zlatkus, Bogoslavas Pranckūnas ir televizijos žurnalistas Skirmantas Pabedinskas išvykome ekspedicijon į Vorkutą. Mūsų tiklas buvo užmegsti santiukius su Vorkutos "Mémorialu", susitikti su lietuviu, apžiūrėti kalinių palaidojimo vietas, pasitarti dėl "Memorialo" organizuojamo paminklo 1953 m. Vorkutos sukilėliams pastatymo pagal Vilnišiūno projektą.

Vorkutos aerouoste mus pasitiko Vargašoro kasyklos lietuvis Stasys Grincevičius. Apstojome viešbutyje.

Susitikome su "Memorialo" pirmminiku Vitalijumi Trošinu, Vorkutos vyriausiuoju architektu ir kt. Aptarėme jų planus, projektaus, kaip numatomu jamžinti stalinizmo aukų vietas. Ypač daug yra padirbėjės Stasys Grincevičius. Nusausintos pelkės, iškirsti krūmai tose vietose, kur palaidoti 29-osios šachtos sukilimo dalyviai. Vietoj piktų rankų sunaikinto kryžiaus dabar pastatyti trys metaliniai kryžiai, palaidojimo vieta aptverta.

Tačiau kitose vietose kalinių kapinės intensyviai naikinamos - užpilamos atliekomis, tiesiamis per jas keliai. 7-ojo, 2-ojo lagerio kapinių centre dabar kelių sankryža, eina geležinkelio atšakos, šiluminės trasos. Dar prieš dvejus metus 9-ojo lagerio kapinės matési, o dabar visiškai užpiltos atliekomis. Per 29-osios šachtos lagerio kapines jau eina keliai. Naikinami ir buvę lageriai, barakai. Kapinėse radome daug lietuviškų pavidžių. Šiaurės rajono

Kapinėse radome daug lietuviškų pavidžių. Šiaurės rajono

Paliekame skausmo kraštą

kapinėse - A.J. Kavaliauskas, Vladas Sliekis, Jonas Krikštėnas ir kt., senosiose miesto kapinėse V.S. Masakauskas, A.R. Fedas, S.A. Terminas, K.J. Šulskys, A.J. Jasinskas, žuvę 1964 m., sprogs dujoms 1-ojoje šachtoje. Naujosiose kapinėse - Jonas Leonavičius, skulpt. Jonas Makarevičius ir kt. 29-osios šachtos Jur-Sor kapinėse - P.M. Rimonis, A.P. Krištopas ir kt. Čia laidojama labai negiliai, duobės vos 70 cm gylio, pilnos vandens.

Aplankėme daug, kapinių, daug buvusių lagerių vietų. Viškas buvo nufilmuota. Nenuilstai dirbo Skirmantas Pabedinskas.

Mus pakvietė į "Memorialo" tarybos posėdį - čia atėjo ir medalių pasipuošę karo veteranas. Pasitarimas buvo labai neorganizuotas, beveik barniai.

Aplankėme 29-osios šachtos lagerį, kur buvo sušaudyti sukilėliai. Nukautų tada buvo apie 80 žm., mirė nuo žaizdų apie 400.

Dar daug lietuvių, kentėjusių Stalino lageriuose, leidžia savo paskutines dienas šiame niūriame krašte - moralai sužiuge, sukurę mišrias šeimas, paskendę alkoholio tvaike. Ramiai ir tyliai baigiajkie savo dienas laužynuose.

Stebino mus balsi netvarka šachtu gyvenvietėse - visur metosi tūkstančiai tonų metalo laužo. Net miesto centre, ypač kiemuose, balsūs šiukšlynai. Daug kur gyvenvietėse matėme balsū skur-

dą. Daugumos šachtu darbininkų viltis - naujai išrinktas prezidentas B. Jelcinas.

Tokį palikome mūsų skausmo ir pažeiminimo kraštą. Neduok, Dieve, ten pabuvoti mūsų valkams ar anūkams. Tebūnie prakeikta bolševikinė santvarka!

Antanas ŠIMÉNAS
PANEVĖŽYS

A. Činga

Vasaros ryta

Švinta kvepiančios dienos,
bet širdy nera mu.

Pasiliagau tėvynės,
pasiliagau namų.

Nors radastomis kvepia
taigos kloniai žali,
žvelgia liūdinčios akys
vakaruos, ten, toli,

kur dainuodavo vyrai
šienpjutės dainas,
kur rugiagélés svyrą
už sodybos senos,

kur išminti per šilą
partizanų takai,
kur saulėtekiai tylūs,
kur, jaunyste, likai.

1955 m., Sergio

Verutė Deveikytė -Ramunė

Ji buvo puiki ryšininkė - be vargo su užduotimis nuvykdavo į Vilnių, Panevėžį ir kitur.

Verutė puikiai sugebėjo organizuoti "Tigro" rinktinės susirinkimus savo tėviškėje, seklyčioje, prie vailių stalų... O aptarti būdavo ką. Ji puikiai mokojo išlaikyti paslaptį, nors daug ką žinojo.

Resistencinėje kovoje Verutė kovojo nuo 1943 m. pavasario iki 1949 m. vasario mėn. Žuvo ji Vidišiūnų kaime, Jurgio Graužinio tvarte įrengtame bunkeryje. Kartu buvo Balys Deveikis ir Juozas Skurkis. Enkavedistai į bunkerį sumetė granatas. Verutė, sunkiai sužeista, buvo nuvežta į Utenos ligoninę. Ten ją tardė, kankino, smaigė adatomis panages. Mirė ji po poros savaičių kankinimo. Jos lavoną čekistai užkaė prie Daukiškių ežero, šalia kitų partizanų.

Verutė Deveikytė - Ramunė išėjo iš pasaulio, pasirinkusi didvyrės mirtį. Kantrai pakėlusi čekistikų smurtą, patyčias, ji paaukojo save, giliai tikėdama savo tautos ateitimi. Jos palaikus reikia perkelti į garbingą vietą. O kapą turi puošti paminklas ir visada žydėti gėles.

Leonas VILUTIS,
buv. "Tigro" rinktinės
vadas

antspaudai jos nurodymu nugaabenami į paruoštą bunkerį (Šarkių krm.). Ten jis ir toliau rašė ir daugino atsišaukimus, išdavinėjo pasus pagal reikala, kad vyru neimtų kariuomenę. Rudenį, kai įsikūrė "Tigro" rinktinė, pasū blankai buvo dar labiau reikalini. Daug kas, "susitvarkę" dokumentus, išejo į gyvenimą. Verutė daug kam padėjo.

1991 m. liepa

TREMTINYS

4

Atsisveikiname su būv. partizanu - Jonu Marčiulioniu
(1924-1991)

Liepos 8 d., eisdamas 67 metus, mirė "Birutes" rinktinės, "Tairo" apygardos "Kovo" būrio partizanas Jonas Marčiulionis-Gaisras. Gimės 1924 m. Skriaudžiuose, valstiečių šeimoje, todėl ir pats mylojo žemę, gimtajai kraštą, dirbo žemės ūkyje. Visą savo prasmingą gyvenimą velionis pašventė kovai dėl tėvynės laisvės. Ją gynė su ginklu rankose. Už tai 1949 m. buvo nuteistas 25-eriems metams. Bausmę atliko Karagandos srityje, Džezkazgane, dirbdamas vario rūdos kasyklose. Paleistas iš Mordovijos lagerio 1964 m., į Lietuvą grįžo palaužta sveikata.

Vidurvasario žiedai naujai papuoš supiltą žemų kauburėlį Skriaudžių kapinėse.

Ilsekis ramybėje, garbingas Lietuvos Partizane. Tavo nėštumas lietuvių patrūpo tebūnies pavyzdžiu mūsų jaujai kartai.

Bendražygis - Leonas PALIŠKIS

ATSILIEPKITE!

Liepos 21 d. Kauno raj. Vandžiogalos bažnyčioje pirmą kartą po 50 metų pakilo trispalvė vėliava. Parapijos lietuvių ir lenkų čia susirinko pasimelsti už žuvusius savo krašto partizanus. Kovotojų atminimą pagerbtai atvyko Jonavos sajūdžio, Polinių kalinių ir tremtinų sąjungos atstovai, tautiškai pasipuoš moksleiviai.

Sv. Mišias laikė ir labai gražu, vienijantį maldai ir kovai už Lietuvos nepriklausomybę, pamokslą pasakė Vandžiogalos parapijos klebonas Pranas Gaižauskas. Jis pašventino paminklinį kryžių, kurį pastatė vieno iš 4 Gineikiuose žuvusiu partizanų artimieji - Eimontų šeima.

Miestelyje daug kas vengia pasakoti apie prieitį, ne vienas buves stribas gvena šalia arba bailus išdavikas. Vandžiogaloje stribai nužudyti.

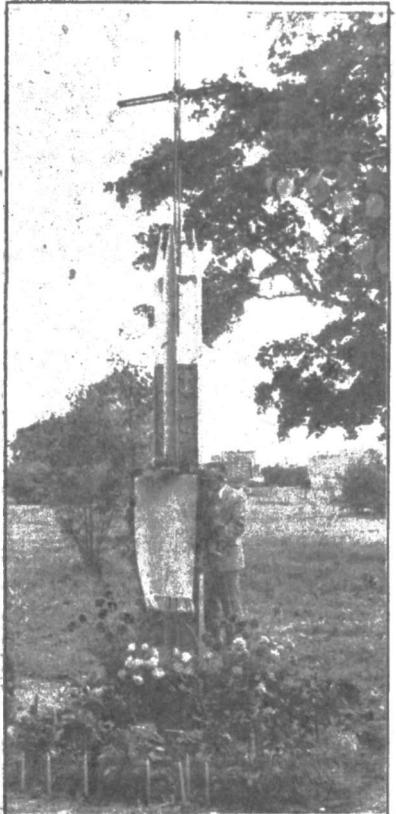
Jų nepaliikdavo višeose vietose artimųjų ir draugų priviliojimui. Sudarytus kūnus jie tik trumpam pamesdavo į nuošalų bažnyčios patvori, šalia savo būstinių, o sutemos kažkur nutempdavo užkasti. Todėl nėra žinomas tikslus šių aukų skaičius, daugeliu nežinomas ir pavardės.

I tą vietą, kur dabar iškilo šis kulkus kryžius, 1948 m. sausio 15 d., tarisi šaukiama savo brolio Prano Mingailos-Liepos, atėjo 14 metų mergaitė iš Ciudių kaimo. "Tas šauksmas buvo vizija, - pasakoja ji, - pagal tą pranašingą regėjimą žinojau, kur eiti ir radau 4 nužudytus partizanus, tarp jų ir savo broli". Jos pasakojimą patvirtina kartu ėjęs broliukas ir teta. Taip buvo rasti ir atpažinti 4 žuvę partizanai: Pranas Mingaila-Liepa, Vytautas Antanavičius-Alksnis, Vladas Jasikevičius-Marytė, Felikas Da-

vydonis (?). Tačiau jų kūnai iš po nakties paslaptingai dingė.

Po iškilimų klebonas Pranas Gaižauskas visus pakvietė prie stalo Vandžiogalos kultūros namų salėje - apsilti po stiprios liūties, geriau susi- pažinti, pasitarti, kaip rinksime ir skelbsime rezistencijos kovų istorinę medžiagą.

Vanda PODERYTĖ

Jono IVASKEVIČIAUS nuotrauka

Pirmasis iš kairės - būrio vadasis Žilvytis (slapyvardė), antrasis - neatpažintas, trečasis - Pranas Mingaila-Liepa (1946 - 1947 m.)

KAUNAS. Liepos 13 d. įvyko buv. Intos politinių kalinių ir tremtinų susitikimas. Kauno Arkikatedroje buvo išklausyti šv. Mišios. Po pamaldų visi susitikome prie mūsų taučios dainiaus Maironio kapo. Sunkiai atpažinome vieną kūtus ir nubraukėmė ašarą. Mūsų lūpėse skambėjo Maironio "Lietuva brangi", Lietuvos himnas. Po to Intos politikinių nėjo prie buv. Prezidentūros rūmų, susirinko į didžiąją salę. Buvo apie ką pasikalbėti, prisiminti skausmo valandas, aptarti dabarties problemas. Kalbėjo Aldona Mackevičiūtė, Benas Valeika, Benediktas Trakimas, Romas Karbauskas, Rožė Valiūnienė, Juozas Raulynaitis, Juozas Enčeris ir kt. Intoje kaėjė keli tūkstančiai lietuvių. Jie sugebėjo leisti net pogrinčius laikraštelius - satyrini leidinėli "Po šimtų kalakutų", "Žiburelis tundroje", "Tautos taku", vėliau "Binaujančių įvykių apžvalga". 1956 m. Intoje buvo pastatyta bažnyčia. Buvo įkurtas lietuviškas orkestrėlis, choras. Kultūrinėje veikloje Intoje ypač pasižymėjo ten buvę politiniai kaliniai inteligenčiai - Jonas Kudžma, kun. K. Vasiliauskas, Vincas Seliokas, Jonas Boruta ir kt.

Po susitikimo buv. intiečiai patraukė prie Nežinomojo kareivio kapo ir Laisvės paminklo, padėjo gėlių.

Visi buv. intiečiai pritaria V. Landsbergio politikai, remia Vyriausybę ir Parlamentą.

Stanislovas PĀNCERNA

ZARASAI. Birželio 30 d. į Salako bažnyčią susirinko apie 2000 žmonių pagerbtai ir prisiminti žuvusius to krašto partizanus. O jų nemažai - maždaug 200.

Po pamaldų iškilminga eisenė patraukė į partizanų žuvimo vietą. Cia pastatytas 18 metrų nerūdijančio plieno kryžius, kurį pašventino kunigas Alfredas Kanišauskas.

1946 01 15 netoli Sviedriškės, Želmeniškio kaime, kautynėse žuvo Mingailos būrio Mazgelio skyriaus 22 partizanai ir pats vadasis. Žuvusiu partizanų kūnai buvo sumesti grioviuse, prie to kalnelio, kur dabar pastatytas kryžius.

Gedulingame mitinge kalbėjo Salako viršaitis A. Kanišauskas, mokytojai, žuvusiu artimieji. Giedojo Panevėžio politikinių ir tremtinų choras.

Tegu jaunoji karta semiasi drąsos ir išvermės iš prieities ir tėviai kovą iki galutinės pergalės.

Andrius DRUČKUS

*****

KEDAINIAI. Liepos 7 d. Politinių kalinių ir tremtinų sąjungos Kėdainių skyrius surengė ekskursiją į Žemaitiją. Keliavo 36 žmonės. Pirmiausia aplankė Rainius, Kančios koplyčioje pasimeldė už žuvusius. Susitiko su vietas gyventoja Albina Šliogerienė, tų kruvinų įvykių liudininkė. "Man tada buvo 17 metų. Mūsų sodyba buvo netoli miškelio. Tą vakara sovietų kareivai užtvėrė kelius, apsupo miškelį. Po kelių dienų nuėjome su broliu pažiūrėti... Nejmanoma apsakyti, kaiju buvo sužaloti, sudarkyti kūnai. Pažaboti raiščiais, vielomis... Nualpau". Ekskursantai aplankė žudynių vietą, pagerbė kankinių atminimą. Vaizduodami pro Telšius, aplankė katedrą, paskui į Žemaičių Kalvariją, kur vyko Sventčiausiosios Mergelės Marijos apsilankymo atlaidai.

Džiugu, kad ateistų pastangos nėjo niekais. Išliko tikėjimas, atgims iš Lietuva.

Jonas SUTKUS
KEDAINIAI

Liepos 21-osios naktį Tauragėje nuo Šubartinės kėlimo sienos nuplėsta lenta, žyminti, kad čia buvo žudomi ir kankinami žmonės. Daugiau žinančius apie ši įvykių prašome pranešti Tauragės prokuraturai.

Redaktorė Vanda PODERYTĖ,

lit. redaktorė Ona RAUZYTĖ

techninė redaktorė Birutė OKSAITĖ

"TREMTINYS"

1001 m. liepos 31 d. Nr. 15/18) Si 289. Kaina 25 kap.

Mūsų adresas: 233000 Kaunas, Donelaičio 70^b, tel. 209530

Redakcija: Liudas DAMBRAUSKAS, Algirdas MARKŪNAS, Natalija PUPEKIENĖ, Dalia K. JODYTĖ, Juozas ENČERIS, Alfredas SMAILYS

DÉKOJAME

ponams Filomenai ir Adomui Kontautams iš Kanados už materialinę paramą.

nuotr. iš muziejaus "MEDELEKTRON". Spausdinė "Aušros" spausdintuvė Kaune, vystavuose pri. 23. Užsakymo spausdintuvė, iš sp. lankas. Tiražas 15.000. Užs. Nr. 2540